

FRANSIZCA HUKUK METİNLERİNDE KULLANILAN ACTE TERİMİNİN TÜRKÇEYE ÇEVİRİSİNDE KARŞILAŞILAN ÇEVİRİ SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

*Nesrin Deliktaşlı**

GİRİŞ

Hukuk ait olduğu kültürün özelliklerini yansıtan ve o kültürün bir ürünü olan sosyal bir olgudur. Fransız hukuku Fransız kültürünün, Türk hukuku Türk kültürünün özelliklerini yansıtır ve bu nedenle hukuk her iki toplumda benzersiz bir nitelik kazanır. Hukuk dili ve metinleri de mantıksal olarak kültüre bağımlıdır. Her hukuk sisteminin kendine özgü terim kullanımı ve hukuki durumları ifade ediş tarzı vardır. Kısacası hukuk söylemi ilgili ülkenin kültürüyle doğrudan bağlantılıdır.

Bu durum hukuk çevirmeni için çözülmesi gereken iki büyük zorluk yaratmaktadır: Farklı hukuki kavramları eşdeğer biçimde ifade edecek terimlerin aranması, daha sonra kaynak metinlerin sağladığı hukuki etkilerin aynısını verebilecek yeterli yapıların aranması. Bu tür görevleri başarılı bir şekilde yerine getirmek için, çevirmenin ilgili iki hukuk sisteminde iyi düzeyde bir uzmanlığa sahip olması ve her ülkenin hukuk dilinin iki ana bileşenine yani hukuk terminolojisine ve söylemine hakim olması gerekir (Petrü, 2016:179-180).

Uzmanlık metinlerinin çevirisi sürecinde terim çalışmaları oldukça önemlidir. Bir uzmanlık metni çevirmeninden beklenen alan bilgisine sahip olmasıyla birlikte kaynak metindeki terimlerin erek dilde işlevsel

* Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi, nesrin.deliktasli@istanbul.edu.tr ORC-ID: 0000-0002-2354-0427

eşdeğerlerini bulabilmesidir. Bu metinler içerisinde yer alan hukuk metinlerinde de hukuk bilgisinin yanı sıra metni anlamak ve çeviri amaçlı çözümleyebilmek için öncelikle terimlerin anlamlarını kavramak gerekir.

Fransızca *acte* terimi çokanlamlı bir terimdir, hukuk metinlerinde kullanıldığı bağlama göre farklı anlamlara gelmekte ve Türkçeye çevirirken eşdeğerini bulmakta sorunlarla karşılaşmaktadır. Terimin kaynak dildeki anlamı ve erek dile aktarılmasına yönelik yapılan araştırmalarda bu terimin Türkçeye çok farklı şekillerde çevrildiği tespit edilmiştir. Terimin kaynak dilde çok anlamlı olması, sistem farklılıkları ve işleyişten kaynaklı nedenlerle erek dile aktarılması konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Kaynak dilde ve kültürde kullanım alanını bilmek, erek dilde ve kültürde işlevsel eşdeğerini bulmak zamanla yarış içerisinde olan bir çevirmen için zaman kaybına yol açmaktadır. Çevirmen çoğu kez sözlüklerin, hatta hukuk sözlüklerinin bile yetersiz kaldığı, kaynak dilde çokanlamlı olan ve birçok alanda kullanılan bir terimle karşı karşıya kalmaktadır.

Araştırmanın amacı, Fransızca hukuk metinlerinde sıklıkla kullanılan “*acte*” terimi ve bu terimle oluşturulan birleşik terimlerin (*acte juridique*, *acte de naissance*, *acte illicite*, vb.) kaynak dildeki anlamlarını araştırmak, kullanıldığı bağlama göre Türkçe karşılıklarını çeviride eşdeğerlik bağlamında incelemeye çalışmaktır. Nitel araştırma olarak planlanan bu çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın inceleme nesnesini, Fransızca hukuk metinleri, her iki dilde (Fransızca ve Türkçe) hazırlanmış hukuk sözlükleri ve genel sözlükler oluşturmaktadır. Bu metinler ve sözlükler incelenmiş, metinlerin içerisinde *acte* teriminin geçtiği örnek tümceler seçilmiş ve terimlere sözlüklerde verilen karşılıklar incelenmiştir. Önerilen Türkçe karşılıkların, bu terimlerin kullanıldığı tümcelerın çevirisinde, yeterli olup olmadığı, terimin erek dildeki tüm karşılıklarının sözlüklerde yer alıp almadığı araştırılmış, çeviride karşılaşılan olası sorunlar ve nedenleri tartışılmış ve çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

1. HUKUK TERMİNOLOJİSİ

“Terimbilim uzmanlık metinleri çevirisinde önemli bir yer tutmaktadır ve bir hukuk çevirmeninin mesleki yaşamının da önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Hukuk çevirmeninin başarısı hukuk alanını ve terminolojisini bilmesine bağlıdır. İster hukuk, isterse başka bir uzmanlık alanı olsun terimler çevirmenin karşısına çıkabilecek olan en önemli sorundur” (Deliktaşlı, 2019:68).

Terimler uzmanlık metinlerinin vazgeçilmez unsurlarıdır, kullanıldıkları bağlama göre anlam kazanırlar. Hukuk dili söz konusu olduğunda, alan hakkında yeterli bilgisi olmayan kişiler için terimlerin anlaşılması oldukça zordur. Özellikle başka bir hukuk kültüründen gelen ve birçok sorunla yüzleşmek zorunda olan çevirmen için terimler gerçek bir zorluk oluşturur. Çevirmen kaynak dildeki terimlerin erek dilde her zaman birebir karşılığını bulmakta zorluk çekmekte, bazı terimleri çok anlamlı olmaları nedeniyle erek dile aktarırken sözlüklerde önerilen karşılıklardan hangisini kullanması gerektiği konusunda ve terimlerin anlamlarında belirsizlik olması nedeniyle sorunlarla karşılaşmaktadır.

1.1. Terimlerin Erek Dilde Karşılığının Bulunmaması

Hukuk terimleri, birçok uzmanlık metninde (tıp, ekonomi, spor, vb.) kullanılan terimlerin aksine, evrensel anlamı olan terimler değildir. Her ülkenin kendine özgü hukuk sistemi ve bu alanda oluşturduğu bir terminolojisi vardır. Hukukun alt alanlarında, farklı metin türlerinde aynı terim farklı anlamlarda kullanılabilir. Daha önce de belirtildiği gibi, hukuk dili ilgili ülkenin kültürünü yansıttığı için hukuk metinlerinde kullanılan dil ve terimler de o ülkeye özgüdür ve erek kültürde her zaman karşılığını, anlamsal eşdeğerini bulmak kolay değildir.

Hukuk terimlerinin çevirisi bir kod aktarımından ibaret değildir, terimin kullanıldığı bağlama göre anlamının çözümlenmesi ve erek kültürde eşdeğerinin bulunması gerekir. Bulunmadığı durumda, Petru'nun da belirttiği gibi, hukuk çevirmenleri kaynak metindeki ilgili terimlere erek dilde karşılık gelen kavramların eksikliği veya hatta yokluğuyla yüzleşmek zorunda kalabilirler. Böyle bir durumda çevirmenler zorunlu olarak bu boşlukları, kısmi benzerlik arayarak, dolaylı anlatımlara yer vererek, yeni sözcükler yaratarak doldurmaya çalışırlar (2016:180).

1.2. Terimlerin Çok Anlamlı Olması

Hukuk alanı, bu alana özgü metinlerde kullanılan terimlerin birçoğunun çokanlamlı olmasından dolayı, çevirisi zor olan alanlardan biridir. Anlamı net olan terimler sınırlıdır. Bir hukuk teriminin tam olarak neyi ifade ettiğini anlamayı sağlayan terimin kullanıldığı bağlamdır. Terimlerin birçoğu genel dilden alınmıştır fakat hukuki bağlamda farklı anlamları vardır.

Bazı terimlerin hukuk alanında bir ya da birden fazla özel anlamı vardır: bunlar hukuk terimleridir. Hukuk dili özeldir, hukuki terminoloji kullanır (Penfornis, 2002: 9).

Acte terimi de çokanlamlı bir terimdir ve hem genel dilde hem de hukuk dilinde kullanılmaktadır. Bu terimin kaynak dilde çokanlamlı olması terimin erek dilde karşılığını bulmak zorunda olan hukuk çevirmeninin sorunlarla karşılaşmasına yol açmaktadır.

Hukukçuların terimlerin kullanımı konusunda dikkatli olmaları gerekir. Bir sözcüğü diğerinin yerine kullanma hakları yoktur. Aksi takdirde anlam sorunları yaşanabilir. Hukukçular gibi hukuk çevirmenlerinin de metinleri çevirirken sorun yaşamamak için terim seçimine dikkat etmeleri gerekir. Hukuki terimlerin çok anlamlılığı çevirmen için sorun yaratabilir. Çok anlamlılık hukuk çevirmeninin terimleri yanlış kullanmasına veya yorumlamasına yol açabilir (Deliktaşlı, 2011:437-438).

1.3. Terimlerin Anlamlarındaki Belirsizlik

Hukuk terimlerinin anlamı, bilinenin tam aksine, her zaman net değildir. Hukukçular sıklıkla oldukça belirsiz ve bağlayıcı bir tanıımı olmayan (Fransızcada “*acte*”, “*demande*” veya “*accord*” gibi) terimler kullanırlar. Hukuk çevirisi yalnızca terim veya deyimsel bir araştırma sorunu değildir, aynı zamanda söz konusu metinlerde aynı hukuki etkileri yaratan kavramların karşılaştırılmasını, eşdeğerlerinin veya açıklamalarının da araştırılmasını gerektirir (Petrû, 2016: 179-181). Birçok hukuk teriminin anlamı belirsiz olduğu ve birden fazla anlam üstlendiği için çeviri sürecinde terimlerin sözlüklerdeki ilk anlamlarını dikkate alarak çeviri yapmak anlamsal sorunlara yol açacak ve çeviri ürün erek kültürde işlevsel olmayacaktır.

Açıklamalardan anlaşılacağı üzere hukuk terminolojisi beraberinde birçok anlam ve çeviri sorununu da getirmektedir. Sorun yaratan ve bu çalışmanın konusunu oluşturan, hukukun farklı alanlarında farklı anlamlarda kullanılan *acte* terimi de bunlardan biridir. Terimin kullanım alanlarını, anlamlarını metin bağlamında daha iyi anlamak, çözümlemek ve çevirmenlerin işini kolaylaştırmak için için sözlüklerdeki tanımları aşağıda ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

2. ACTE TERİMİNİN TANIMLARI

Fransa’da *Actes* başlığı altında yer alan belgeler 2 kısma ayrılmaktadır:

1. “*Actes authentiques*”: Resmi / onaylı belgeler: Bir memur veya noter tarafından düzenlenen “resmi/onaylı belgeler.” Fransa’da, idari belgeler ve özellikle nüfus memurları tarafından hazırlanan belgeler, adli polis

memurlarının tutanakları, yüksek ve ilk derece mahkemeleri hakimlerinin verdikleri mahkeme kararları ve tutanakları, mahkeme katiplerinin ve aynı zamanda bakanlık memurlarının belgeleri, özellikle icra memurlarının tutanakları ve noterler tarafından düzenlenen belgeler resmi/onaylı belgeler arasında yer almaktadır.

2. “Actes sous signature privée” ya da “actes sous seing privé”: Adi belge, resmi nitelik taşımayan belge, sözleşme, senet. Resmi dairede yapılmamış sözleşme, özel sözleşme. Tarafların kendileri ya da resmi niteliği olmayan bir vekil tarafından yazılan ve taraflarca imzalanan belgeler.

Bu açıklamalara ek olarak, *acte* teriminin genel ve hukuk sözlüklerindeki tanımlarını da incelemek, terimin hem kaynak dildeki anlamlarını anlamaya hem de erek dilde eşdeğerinin bulunmasına yardımcı olacaktır.

2.1. Fransızca Genel Sözlüklerdeki Tanımı

Acte Latince “olgu, eylem (latin actum, fait, action, exploit)” anlamlarına gelen *actum* sözcüğünden gelmektedir. Günlük dilde sıklıkla eylem anlamında kullanılmaktadır. Genel sözlüklerde verilen karşılıklar “eylem, makam kararı, bir tiyatro oyununun ana bölümlerinden her biri, yazılı belge, düşünme kapasitesi (felsefe), belge, işlem” şeklindedir. Kökeni Latince *agere* (“agir”) fiilidir.

Le Robert çevrimiçi sözlükte, yönetim ve hukuk alanlarında *acte* teriminin eşanlamlısı olarak *document*, *certificat*, *convention*, *exploit*, *minute*, *notification*, *titre* terimleri verilmiştir. Bu açıklama terimin kaynak dilde uzmanlık alanlarında kullanıldığında bile çok anlamlı bir terim olduğunu göstermektedir (Le Robert. <https://dictionnaire.lerobert.com>).

2.2. Fransızca Hukuk Sözlüklerindeki Tanımı

Hukuk dilinde *acte* terimi sıklıkla “yazılı belge ve senet” anlamlarında kullanılmaktadır. Yine hukukta, diplomasi ve yönetim dilinde belge, yazılı belge, resmî belge, onaylı belge, makam kararı, tasarruf (AB metinlerinde özellikle), sözleşme, anlaşma, tutanak, tespit, protokol, mahkeme kararı ya da resmi bir sözleşmenin aslı ve tebligat anlamlarına gelmektedir.

“*Acte*: (Medeni Hukuk) 1. Şekilsel olarak, “*acte*”, hukuki bir durumun geçerliliği veya ispatı için gerekli olan bir yazıdır: “*acte*”, bazen resmi anlamda “*instrumentum*” (resmi ya da resmi olmayan yazılı belge) sözcüğüne de karşılık gelmektedir.

2. Esasında *acte* terimi “*acte juridique*” (hukukî işlem) ifadesiyle gösterilir. Genel olarak “*acte*”, hukuki sonuç doğurmayı amaçlayan iradenin bir göstergesidir. Bu anlamda “*acte*” terimi bazen *negotium* (affaire) olarak da adlandırılır” (Lexique des Termes Juridiques, 2017-2018).

2. 3. Fransızca-Türkçe Genel Sözlükler ve Hukuk Sözlüklerindeki Tanımı

Acte teriminin anlamlarının daha görünür ve anlaşılır olması için hukuk alanında hazırlanmış sözlüklerde terimin anlamları araştırılmış ve aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 1: Terimin Sözlüklerdeki Tanımı

TERİM	TANIMI / AÇIKLAMASI	KAYNAK
Acte	1. Senet, akit, sözleşme, şartname. 2. Yapılan işler, icraat, muamele. 3. Belge, cüzdan, ilmühaber. 4. Resmi karar.	Dictionnaire des Termes du Français des Affaires, Français-Turc, Turc-Français. (İş ve Ticari Fransızca Terimleri Sözlüğü)
	Medeni huk. Eylem, fiil ; işlem, muamele ; senet ; karar.	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
	Senet, mukavelename, fiil, muamele, hareket, iş, eylem. Yapılan işler, gerçekleştirilen işler, icraat. Karar. Dönem. Herhangi bir eylemin veya işin vecibelerini gösteren belge.	Fransızca-Türkçe Hukuk Terimleri Sözlüğü
	1.İşlem, muamele, tasarruf. 2. Senet, belge, mukavelename. 3. Eylem, fiil	Fransızca-Türkçe Hukuk Sözlüğü
	1. İş, eylem. 2. Yapılan işler, icraat. 3. Davranış, hareket. 4. Bağit, akit. 5. Belgit, senet. 6. Belge, cüzdan. 7. Resmi karar. 8. (tiyatroda) perde. 9. Dönem; aşama, safha. 10. ç. Evrak	Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük
	1. Tiyatro piyesinde: perde, fasıl. 2. İş, eylem, davranış. 3. Belge. 4. Senet. 5. Resmi karar.	Fransızca-Türkçe Büyük Sözlük

Tablodaki açıklamalar incelendiğinde bu terimin hem hukuk metinlerinde hem de farklı bağlamlarda kullanıldığı ve çok fazla anlamının olduğu görülmektedir. Hukuk çevirmenlerinin bütün bu kullanım ve anlamların bilincinde olmaları ve kaynak metinde terimin hangi anlamının kullanıldığının, erek dile aktarırken terimin erek dilin hukuk sisteminde anlamsal/işlevsel eşdeğerinin ne olacağının bilincinde olmaları ve ona göre seçim yapmaları gerekecektir.

3. ACTE TERİMİNİN BİRLEŞİK TERİM OLARAK KULLANIMI VE ANLAMLARI

Acte terimi Fransızca hukuk metinlerinde tek olarak kullanıldığı gibi başka sözcüklerle birleşerek çok sayıda birleşik terim (deyimisel ifadeler) oluşturmuştur. Bu terimler hukuk metinlerinde sıklıkla kullanılmaktadır ve her birinde de *acte* terimi farklı anlamlar içermektedir.

Hukuk terminolojisi, kendilerini oluşturan sözcüklerden farklı, kendi içinde belirli bir anlam taşıyan birçok bileşik sözcük içerir (Penfornis, 2002:57).

Aşağıdaki tabloda hukuk metinlerinde yaygın kullanımı olan birleşik terimlerden bazılarına ve bu terimlerin hukuk sözlüklerindeki karşılıklarına yer verilmiştir.

Tablo 2: Birleşik Terim Olarak Kullanımı ve Sözlüklerdeki Tanımı

TERİM	TANIMI / AÇIKLAMASI	KAYNAK
Acte conférant un avantage	Yararlandırıcı işlemler	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte administratif	İdari tasarruf	Dictionnaire des Termes du Français des Affaires Français-Turc, Turc-Français
	Medeni huk. İdari muamele, idari tasarruf. İdari kuruluştan doğan sözleşme. Bir idare kuruluşunca alınan karar.	Dictionnaire des Termes du Français des Affaires Français-Turc, Turc-Français
	İdare huk. İdari işlem	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte de commerce	Ticari işlem, ticari senet, ticari sözleşme	Dictionnaire des Termes du Français des Affaires Français-Turc, Turc-Français
	Tecimsel işlem, ticari muamele. Dr. Com. Ticari muamele	Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte d'escroquerie	Dolandırıcılık olayı veya davası	Dictionnaire des Termes du Français des Affaires Français-Turc, Turc-Français
Acte de mariage	Evlilik işlemleri	Dictionnaire des Termes du Français des Affaires Français-Turc, Turc-Français

	Evlenme kâğıdı, evlilik cüzdanı	Fransızca-Türkçe Hukuk sözlüğü
Acte de naissance	Doğum il mühaberi, doğum belgesi	Dictionnaire des Termes du Français des Affaires Français-Turc, Turc-Français
Acte de procuration	Vekaletname	Dictionnaire des Termes du Français des Affaires Français-Turc, Turc-Français
Acte de propriété foncière	Tapu senedi	Dictionnaire des Termes du Français des Affaires Français-Turc, Turc-Français
Acte de société	Şirket şartnamesi	Dictionnaire des Termes du Français des Affaires Français-Turc, Turc-Français
Acte officiel	Resmi senet	Dictionnaire des Termes du Français des Affaires Français-Turc, Turc-Français
Acte passé par devant notaire	Noter huzurunda düzenlenmiş senet	Dictionnaire des Termes du Français des Affaires Français-Turc, Turc-Français
Acte translatif	Devir işlemi. (Bir kimsenin borçlusundan olan alacağını üçüncü bir kişiye devretmesi.)	Dictionnaire des Termes du Français des Affaires Français-Turc, Turc-Français
Acte authentique	Medeni huk. Resmi senet (noter senedi gibi, aksi kanıtlanıncaya kadar geçerlidir) – Resmi senet	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük
Acte constitutif	Medeni huk. İnşai (kurucu) hukuki işlem.	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte constitutif de société	Ortaklık sözleşmesi	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte criminel	Suç eylemi, cürüm	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte d'instruction	Ceza davasında. Soruşturma işlemi (zamanaşımını keser)	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte d'accusation	Ceza davasında (Ağır ceza mahkemesine verilen) iddianame	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
	Huk. İddianame, suçlama yazısı	Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük

Acte d'autorité	Hakimiyet tasarrufu	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte de gouvernement	Hükümet tasarrufu	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte de l'état civil	Medeni huk. Ahvali şahsiye sicil kaydı, nüfus işlemi, nüfus cüzdanı	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
	Kimlik belgesi, nüfus cüzdanı	Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük
Acte de poursuite	Kovuşturma işlemi	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte de pourvoi	Temyiz talebi	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte de violence	Şiddet eylemi	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte délictueux	Haksız fiil, suç fiili	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte extrajudiciaire	Gayri adli belge	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte illicite	Haksız fiil	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte individuel	İdare huk. Bireysel (idari) işlem	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte juridictionnel	Yargı işlemi	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte juridique	Hukuki işlem	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü
Acte sous seing privés	Medeni huk. Adi senet	Fransızca-Türkçe Türkçe-Fransızca Modern Hukuk Sözlüğü

Tablodaki örnekler incelendiğinde *acte* terimiyle oluşturulan birleşik terimlerde terime kaynak dilde *işlem*, *senet*, *tasarruf*, *fiil*, *belge*, *eylem*, *talep*, *vb.* anlamların yüklendiği, kullanıldıkları bağlamlara, erek kültürdeki işleyiş ve işlevlerine göre de Türkçe karşılıklar önerildiği görülmektedir.

4. METİN TÜRÜNE GÖRE *ACTE* TERİMİNİN KAYNAK METİNDEKİ ANLAMI VE EREK DİLE ÇEVİRİRKEN KARŞILAŞILAN ZORLUKLAR

Hukuk çevirisinin en önemli sorunu bir iletiyi sadece bir dilden diğer dile aktarabilmek değil, aynı zamanda bir hukuk sistemini başka bir hukuk sistemine aktarmaktır. Bu sorun daha çok terminoloji düzeyinde ortaya çıkmaktadır (Terral, 2004:876).

Acte teriminin kullanım alanlarını tespit etmek ve Fransızca hukuk metinlerinde hangi anlam/larda kullanıldığını çevirmen bakış açısıyla değerlendirmek için farklı hukuk metinleri incelenmiş, içerisinde *acte* teriminin kullanıldığı örnek tümceler seçilmiş, bağlama göre anlamları çözümlenmeye çalışılmış ve Türkçeye nasıl çevrilmesi gerektiği tartışılmıştır.

4.1. *Acte* Teriminin Adli Metinlerde Kullanımı ve Türkçeye Çevirisi

Eşdeğerlik kavramı çeviri bağlamında önemli bir kavramdır. Kaynak dilde oluşturulan bir metnin erek dile erek kültür okurunun kabul edebileceği şekilde çevrilmesi kolay değildir. Kaynak ve erek dili ve kültürü bilmek, tanımak her zaman yeterli olmayabilir. Hukuk alanı gibi ait olduğu kültürün özelliklerini yansıtan ve tüm alanlarla etkileşim halinde disiplinlerarası bir alan olan, içerisinde pek çok metin türü barındıran, her bir metnin kendine has üslubunun, terminolojisinin olduğu bir alanı tanımak, tüm özelliklerini bilmek kolay değildir. Tüm bu özellikleri bilmesi beklenen çevirmen hem metin düzeyinde eşdeğerlik hem de terimlerin erek dildeki işlevsel eşdeğerlerinin belirlenmesi konusunda sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır.

Dilin tüm düzeylerinde eşdeğerliğin dikkate alınması gerekmektedir. Metin hukuk çevirisinin temel birimidir, çevirinin asıl amacı metin düzeyinde eşdeğerliği elde etmektir. Ayrıca, uzmanlık çevirisinde ve hukuk çevirisinde, terminologlar ve bazı hukukçu dilbilimciler tarafından belirtildiği gibi, eşdeğerliği sözcüksel birimler yani hukuk terimleri düzeyinde dikkate almak gerekir. Çevirmen kaynak metinde kullanılan terimin ürettiği etkiyi, her bir hukuk terimi için uygun eşdeğeri aramalıdır, yani çevirmen erek bağlamda uygun olanı ve alıcıda aynı hukuki etkiyi yaratacak olanı bulmak zorundadır. İki eşdeğerlik kavramı yakından ilişkilidir, çünkü hukuk terimlerinin eşitliği olmadan, hukuk metinlerinde yeterli eşdeğerlik düzeyine ulaşmak olası değildir (Honova, 2016:166).

4.1.1. Dilekçelerde Kullanımı

K.M. “Joignez impérativement une copie de la décision que vous attaquez ainsi que toute copie que vous jugez utile sans oublier si vous agissez pour une association ou une société, leurs statuts, l’acte ou la décision de votre nomination ainsi que le pouvoir qui vous permet de déposer la requête au nom de ladite association ou société” (Requête au Tribunal Administratif).

E.M. *İtiraz ettiğiniz kararın bir kopyasını ve aynı zamanda yararlı olacağını düşündüğünüz her türlü belgeyi, bir dernek veya şirket adına hareket ediyorsanız unutmadan tüzüklerini, atanmanıza ilişkin belge veya kararı, söz konusu dernek veya şirket adına talepte bulunmanıza olanak sağlayan yetki belgesini eklemeniz zorunludur (İdare Mahkemesine Verilen Dilekçe).*

Yukarıdaki örnekte *acte* teriminin kullanıldığı bağlam incelenmiş, anlamsal çözümleme yapılmış, hukuk sözlüklerinde önerilen karşılıklar dikkate alınmış, erek dilde en uygun eşdeğer anlamın belge olduğu tespit edilmiş ve bu şekilde çevrilmesi uygun görülmüştür.

4.1.2. Mahkeme Kararlarında Kullanımı

K.M. “Par acte du 28 juillet 1987, la société XX a donné à bail à la société ZZ des locaux commerciaux dépendants d’un immeuble situé 25 avenue des Champs Elysées à Paris 8ème, pour 9 ans à compter du 1er août 1987” (Jugement du Tribunal Judiciaire de Paris).

E.M. *XX şirketi, 28 Temmuz 1987 tarihli sözleşme ile 25 avenue des Champs Elysées Paris 8 adresindeki bir binadaki ticari alanları ZZ şirketine 1 Ağustos 1987’den itibaren 9 yıl süreyle kiraya vermiştir.*

K.M. «Par acte sous seing privé non daté, Mme D a donné à bail en renouvellement à Mme V. G. divers locaux dépendant de l’immeuble qui se trouve à Paris, (...)» (Jugement).

E.M. *Tarih belirtilmemiş gayri resmi bir sözleşme ile Bayan D Paris’te bulunan bir binanın çeşitli bölümlerini kiraya vermiştir.*

K.M. “L’agent doit avoir proposé ou accepté d’accomplir ou de ne pas accomplir un acte relevant de sa fonction ou facilité par sa fonction” (Jugement Correctionnel).

E.M. Memur, göreviyle ilgili veya göreviyle kolaylaştırılan bir işlemi gerçekleştirmeyi veya gerçekleştirmemeyi teklif etmiş veya kabul etmiş olmalıdır.

Bu bölümde yer alan mahkeme kararlarından alıntılanan örnek tümceler ve *acte* teriminin bağlamlardaki anlamları incelediğinde terimin erek dile *sözleşme* ve *işlem* terimleriyle çevrilmesinin uygun olacağı düşünülmüştür. Sözlüklerdeki anlamlar incelenmiş, bağlama ve erek dilin sistemine en uygun anlam/lar bulunmaya çalışılmıştır.

4.2. İdari Makamlarca Oluşturulan ve Hukuki Nitelik Taşıyan Metinlerde Kullanımı

Actes d'état civil: *Nüfus işlemleri*

Renseignements concernant l'acte d'état civil: *Kimlik kartına ilişkin bilgiler*

Acte de naissance : *Doğum belgesi*

Extrait de l'acte de naissance : *Doğum kayıt örneği.*

Acte de mariage : *Evlilik belgesi*

Acte de décès : *Ölüm belgesi*

Nombre d'actes demandés : *Talep edilen belge sayısı*

Titulaire de l'acte : *Belge sahibi*

Acte terimi kaynak dilde resmi kurumlar tarafından düzenlenen belgelerde işlem ve belge anlamlarında kullanılmaktadır. Başka sözcüklerle birleşerek belge adları oluşturmuştur. Gerçekleştirilen bir işlem sonucunda verilen, bir işlemin sonucunu gösteren belge olarak kabul edilebilir.

4.3. Avrupa Birliği Metinlerinde Kullanımı

Acte terimi AB tasarrufları (*actes législatifs de l'UE*) metinlerinde de sıklıkla kullanılmaktadır ve bu metinlerde kullanılan terim Türkçeye genellikle *tasarruf* olarak çevrilmektedir, *senet* olarak da çevrildiği tespit edilmiştir. Tasarruf sözcüğü Türkçede bir şeyden yararlanabilme ve o şey üzerinde fiili veya hukuki işlem yapabilme gücü olarak tanımlanmaktadır.

AB müktesebatı kapsamında sıkça kullanılan ifadeler ile Türkçe karşılıkları AB Mevzuatı Çeviri Rehberinden (s.7, 54) alıntılanmış ve aşağıdaki tabloda ve devamındaki örnek tümcelerde gösterilmiştir.

Tablo 3. AB Tasarruflarına İlişkin Genel İfadeler ve Karşılıkları

Fransızca	Türkçe
Acte	Tasarruf
Acte juridique	Hukuki Tasarruf
Acte législatif	Yasama tasarrufu
Acte non législatif	Yasama dışı tasarruf
Acte réglementaire	Düzenleyici tasarruf
Acte préparatoire	Hazırlık tasarrufu
Acte d'adhésion	Katılım senedi

«**Actes dont la publication est une condition de leur applicabilité:** *Yayınlanması zorunlu tasarruflar* (AB Mevzuatı Çeviri Rehberi, s.15).

Actes pris en application des traités CE/Euratom dont la publication est obligatoire: *AT Antlaşması/Euratom Antlaşması kapsamında kabul edilen yayınlanması zorunlu tasarruflar* (AB Mevzuatı Çeviri Rehberi, s.15).

Après transmission du projet d'acte législatif aux parlements nationaux: *Yasama tasarrufu projesinin ulusal parlamentolara gönderilmesini müteakip*” (AB Mevzuatı Çeviri Rehberi, s.18).

Yukarıdaki tablo ve örnekler incelendiğinde Fransızca *acte* terimine karşılık olarak Türkçe *tasarruf* ve *senet* karşılıklarının kullanıldığı görülmektedir. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere, terime metin türüne ve bağlama göre bir karşılık verilmiştir.

4.4. Anayasa ve Yasa Metinlerinde Kullanımı

4.4.1. Anayasada (La Constitution) Kullanımı

K.M. “ARTICLE 19. Les **actes** du Président de la République autres que ceux prévus aux articles 8 (1er alinéa), 11, 12, 16, 18, 54, 56 et 61 sont contresignés par le Premier ministre et, le cas échéant, par les ministres responsables.”

E.M. *MADDE 19. Cumhurbaşkanının 8'inci (1'inci fıkra), 11, 12, 16, 18, 54, 56 ve 61'inci maddelerde öngörülenler dışında kalan **kararları** Başbakan ve gerektiğinde sorumlu bakanlar tarafından imzalanır.*

K.M. “*ARTICLE 22. Les actes du Premier ministre sont contresignés, le cas échéant, par les ministres chargés de leur exécution.*”

E.M. *MADDE 22. Başbakanın kararları, gerektiğinde, bunları uygulamakla yükümlü bakanlar tarafından imzalanır.*

K.M. «*ARTICLE 67. Le Président de la République n’est pas responsable des actes accomplis en cette qualité, sous réserve des dispositions des articles 53-2 et 68.*»

E.M. Madde 67. *Cumhurbaşkanı, 53-2 ve 68’inci madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, Cumhurbaşkanı olarak gerçekleştirdiği işlemlerden dolayı sorumlu tutulmaz.*

4.4.2. Kanunlarda (Code Pénal) Kullanımı

K.M. “*Article 122-4 N’est pas pénalement responsable la personne qui accomplit un acte prescrit ou autorisé par des dispositions législatives ou réglementaires.*

N’est pas pénalement responsable la personne qui accomplit un acte commandé par l’autorité légitime, sauf si cet acte est manifestement illégal.” (Code Pénal)

E.M. Madde 122-4 *Yasal veya düzenleyici hükümlerin öngördüğü veya yetkilendirdiği bir işlemi gerçekleştiren kişi cezai olarak sorumlu değildir.*

Meşru makam tarafından emredilen bir işlemi gerçekleştiren kişi, bu işlemi açıkça yasa dışı olmadığı sürece cezai olarak sorumlu değildir.

K.M. “*Article 421-4 L’acte de terrorisme défini à l’article 421-2 est puni de vingt ans de réclusion criminelle et de 350 000 euros d’amende.*

Lorsque cet acte a entraîné la mort d’une ou plusieurs personnes, il est puni de la réclusion criminelle à perpétuité et de 750 000 euros d’amende” (Code Pénal).

E.M. Madde 421-4 *421 – 2. maddede tanımlanan terör eylemi, yirmi yıl hapis ve 350.000 avro para cezasıyla cezalandırılır.*

Bu eylem bir veya daha fazla kişinin ölümüyle sonuçlandığında ömür boyu hapis ve 750.000 avro para cezasıyla cezalandırılır.

K.M. “*Article 47 Tout acte de l’état civil des Français et des étrangers fait en pays étranger et rédigé dans les formes usitées dans ce pays fait foi, (...)*” (Code Civil).

E.M. Madde 47 *Fransızların ve yabancıların yabancı bir ülkede düzenlenen ve o ülkede kullanılan şekilde yazılan her türlü kimlik belgesi geçerlidir, (...).*

K.M. “Article 70 Lorsque l’acte de naissance n’est pas détenu par un officier de l’état civil français, l’extrait de cet acte ne doit pas dater de plus de six mois. Cette condition de délai ne s’applique pas lorsque l’acte émane d’un système d’état civil étranger ne procédant pas à la mise à jour des actes” (Code Civil).

E.M. *Madde 70 Doğum belgesi bir Fransız nüfus memuru tarafından verilmediğinde, bu belgenin örneği altı aydan daha eski olmamalıdır. Bu süre şartı, belge, belgeleri güncellemeyen yabancı bir nüfus sistemi tarafından düzenlendiğinde, uygulanmaz.*

K.M. “Article 1100-1 Les actes juridiques sont des manifestations de volonté destinées à produire des effets de droit.”

E.M. *Madde 1100-1 Hukuki işlemler, hukuki sonuçlar yaratmaya yönelik iradenin tezahürleridir.*

Anayasa ve yasalardan seçilen örneklerde kullanılan acte terimi Türkçeye işlem, karar, eylem, belge gibi çok farklı karşılıklar verilerek çevrilmiştir. Terime karşılık olarak, metnin içeriği ve erek kültürün hukuk sistemi doğrultusunda, anlamsal ve işlevsel eşdeğerler aranmıştır. Terimin çok anlamlı olması ve erek dile birden fazla terimle çevrilme ihtimalinin olması çeviri sürecinde erek dilde tam eşdeğer terimin seçilmesinde zorluk yaratmıştır.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Fransız hukuk metinlerinde kullanılan acte teriminin tanımları, sözlüklerdeki Türkçe karşılıkları ve farklı metinlerden seçilen örnek tümceler çeviri bağlamında incelenmiştir. Terimin çok anlamlı olmasının çeviri sürecinde ne tür sorunlara neden olabileceği belirlenmeye çalışılmış, kullanıldığı metin türüne ve bağlama göre her iki dilde de farklı anlamlara gelebileceği görülmüştür.

Bir dilsel gösterge birden fazla kavrama gönderimde bulunduğu çok anlamlılık söz konusudur (Deliktaşlı, 2019:123). Acte terimi de birden fazla kavrama gönderimde bulunmaktadır. Bu durum kaynak dil ve erek dil arasında aracılık yapan çevirmenin işini zorlaştırmakta, kavramın kaynak metindeki anlamını çözme ve erek dildeki karşılığını bulma konusunda sıkıntılar yaşamasına neden olmaktadır. “Alanda uzman bir çevirmenin bağlama ve terimlerin anlamlarına göre karar vermesi beklenir. Söz konusu dildeki bütün bu olasılıkların farkında olan çevirmen bağlama en uygun kararı verecek ve seçimini yapacaktır” (Deliktaşlı, 2019:114).

Hukuk çevirmeninin yaptığı çevirinin işlevsel olabilmesi için metni doğru anlaması gerekir. Metnin doğru anlaşılması da bağlamı ve terimleri doğru anlamaktan geçer. Rodríguez'e göre; "Dengelemek gerekir, yani kesin anlamından emin olmak için her sözcüğü tartmalıyız ve onu ilgili hukuk sistemi bağlamında yerleştirmeliyiz. Açıkçası, hukuk alanında olsun ya da olmasın bize birçok sürpriz ve sorun yaratabilecek olan iki dilli sözlüğe başvurmak yeterli değildir ve bu konuda ısrar etmek gerekir" (Akt. Deliktaşlı, 2016: 200).

Seçili örneklerin çevirisinde sözlüklerde verilen karşılıkların hangisinin kullanılacağını metin türünün belirlediği görülmüştür. Resmi kurumlar tarafından düzenlenen metinlerde kullanılan *acte* teriminin genel olarak *belge* (document) anlamında olduğu, diğer metinlerde bu terimin *belge*, *sözleşme*, *karar*, *tasarruf*, *eylem* anlamlarında kullanıldığı tespit edilmiş ve metin türüne ve kullanıldığı bağlama göre bu karşılıklardan biri çeviride tercih edilmiştir. Terimin erek kültürde eşdeğerinin aranması sürecinde erek kültürün hukuki, siyasi yapısı göz önünde bulundurulmuş, kaynak ve erek kültürün özellikleri, dil yapısı göz önünde bulundurularak çeviri yapılmıştır. Çevirmenin kültürel ve kurumsal farklılıkların bilincinde olması ve çeviri sürecini bu doğrultuda yönetmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Alan sözlüklerinin bu bağlamda önemli olduğu, çevirmenin işini kolaylaştırdığı görülmüştür. Ancak çevrilecek metin içerisinde kullanılan *acte* teriminin erek dilde eşdeğerinin bulunmasının kolay bir işlem olmadığı, çevirmenin alan bilgisiyle birlikte titiz bir çalışma yaparak hem kurumsal bağlamda hem de hukuki bağlamda terimin işlevsel eşdeğerini bulması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Çeviri amaçlı kullanılan sözlüklerin de bir sınırı vardır. Hiçbir sözlük mükemmel değildir ve her sözlüğün mutlaka eksiklikleri vardır. Alan sözlüklerinde, daha önceden de belirtildiği üzere, bazen bir sözcüğe karşılık birden fazla anlam bulunur, bazen de sözcüğün erek dilde/kültürde tam karşılığı olmadığı için, açıklamalar verilir. Bağlam dışında bir terimin kesin karşılığını vermek, çevirmek zordur. Alanda uzman çevirmen bağlamdan yola çıkarak terime en uygun karşılığı bulacaktır (Deliktaşlı, 2019: 81).

KAYNAKÇA

- AB Mevzuatı Çeviri Rehberi. (t.y). Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. <https://www.ab.gov.tr/44498.html>
- Code Civil. <https://codes.droit.org/PDF/Code%20civil.pdf> (25.07.2023)
- Code pénal. <https://codes.droit.org/PDF/Code%20p%C3%A9nal.pdf> (26.07.2023)
- Constitution. <https://www.conseil-constitutionnel.fr/sites/default/files/2021-09/constitution.pdf> (26.07.2023)
- Dayınlarlı, K. (1981). *Dictionnaire des Termes Juridiques Français-Turc, Fransızca-Türkçe Hukuk Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Deliktaşlı, N. (2011). “Terminologie Juridique Turque et Française et l’Importance de la Terminologie dans la Traduction de Textes Juridiques”, 10. *Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu Bildirisi*, 3-5 Kasım 2010, Cilt / Volume 1, s. 434-440, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara: Bizim Büro basımevi.
- Deliktaşlı, N. (2019, Ocak). “Türk-Fransız Hukuk Dilinde Suç Anlamında Kullanılan Terimler ve Çevirilerinde Karşılaşılan Sorunlar”. [Online Dergi]. *International Journal of Language Academy*, Volume 7/3 p. 104/124. Elde edilme tarihi: 25 Temmuz 2023, https://ijla.net/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=25857
- Deliktaşlı, N. (2019, Haziran). “Türk-Fransız Hukuk Dilinde *Mahkeme Kararı* Anlamına Gelen Terimler ve Çevirilerinde Karşılaşılan Eşdeğerlik Sorunları”, *Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 4, s. 64-84. Elde edilme tarihi: 25 Temmuz 2023, https://sbedergi.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=23244
- Ergül, E. (2002). *Fransızca-Türkçe Modern Hukuk Sözlüğü*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Ergül, E. (2012). *Modern Fransızca-Türkçe, Türkçe-Fransızca Hukuk Sözlüğü*, Ankara: Yargı Yayınevi.
- Guinchard, S. Debar, T. (Sous la direction de). (2017). *Lexique des Termes Juridiques 2017-2018*, Paris : Editions Dalloz.
- Honova, Z. (2016). “L’équivalence fonctionnelle – une stratégie pour la traduction juridique?” https://www.researchgate.net/publication/310659709_L’équivalence_fonctionnelle_-_une_strategie_pour_la_traduction_juridique (10.10.2023)
- <https://www.linternaute.fr/dictionnaire/fr/definition/acte/><https://www.dictionnaire-juridique.com/definition/acte.php> (05.08.2023)

- Karaçöl, Bozan. (1997). *Dictionnaire des Termes du Français des Affaires Français-Turc, Turc-Français*. İzmir: Duyal Matbaacılık Tic. ve Ambalaj San.
- Le Robert. <https://dictionnaire.lerobert.com>. (12.10.2023)
- Penfornis, J.L., (2002). *Le français du Droit*, France: CLE International.
- Petrú, I. (2016). “La traduction juridique: entre équivalence fonctionnelle et équivalence formelle”, *etudes romanes de Brno* 37 / 2016 / 2 (11.10.2023)
- Saraç, T. (1999). *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Adam Yayınları.
- Terral, F. (2004). “L’empreinte culturelle des termes juridiques.” *Meta*, 49(4), 876–890. <https://doi.org/10.7202/009787ar>. (08.10.2023)
- Yilmazer, H. H. (2019). *Fransızca-Türkçe Hukuk Sözlüğü*, Ankara: Sonçağ Akademi Yayınları.